



OTWARTY DIALOG

**RAPORT:
PRZEŚLADOWANIE POLITYCZNE
SYRYMA SHALABAYEVA**



Photo: Broniaus Jablonsko, tv3.lt

Litwa powinna obronić krewnego kazachstańskiego opozycjonisty

Fundacja Otwarty Dialog powstała w Polsce w 2009 roku z inicjatywy Lyudmyły Kozlovskiej, pełniącej obecnie funkcję Prezydenta Fundacji. Do celów statutowych Fundacji należą obrona praw człowieka, demokracji i praworządności na obszarze postsowieckim. Szczególna uwaga Fundacji skupiona jest na największych krajach regionu: Rosji, Kazachstanie i Ukrainie.

Fundacja realizuje swoje cele poprzez organizację misji obserwacyjnych, w tym obserwacji wyborów i monitorowanie stanu przestrzegania praw człowieka na obszarze postsowieckim. Na ich podstawie powstają raporty i sprawozdania dystrybuowane następnie wśród instytucji UE, OBWE i innych organizacji międzynarodowych, resortów spraw zagranicznych i parlamentów krajów UE, ośrodków analitycznych i mediów.

Obok działalności obserwacyjnej i analitycznej, Fundacja prowadzi aktywne działania we współpracy z parlamentarzystami zaangażowanymi w sprawy zagraniczne, prawa człowieka i relacje z krajami postsowieckimi w celu wsparcia procesów demokratyzacji i liberalizacji ich polityki wewnętrznej. Do istotnych obszarów działalności Fundacji należą także programy wsparcia więźniów i uchodźców politycznych.

Fundacja posiada stałe przedstawicielstwa w Warszawie, Kijowie i Brukseli.

Copyright: Fundacja „Otwarty Dialog”, wrzesień 2015 r.

00-580 Warszawa

Aleja Szucha 11a, lok. 21

Tel. +48 22 307 11 22

E-mail: odfoundation@odfoundation.eu

odfoundation.eu

W celu otrzymania bardziej szczegółowych informacji, prosimy o kontakt:

Kierownik projektu:

Lyudmyła Kozlovskaja lyudmylakozlovskaja@odfoundation.eu

Autor:

Igor Savchenko igor.savchenko@odfoundation.eu

Redakcja:

Lyudmyła Kozlovskaja

Tłumaczenie:

Ewa Odrobinska

Szata graficzna:

Igor Savchenko

Fotografia na okładce: Broniaus Jablonsko, tv3.lt

Przedruk zamieszczonych materiałów w całości lub części możliwy jest wyłącznie za zgodą redakcji.

Spis rozdziałów:

1. WSTĘP.....	4
2. KONTEKST POLITYCZNY WYSUNIĘTYCH OSKARŻEŃ O KORUPCJĘ.....	4
3. WNIOSEK O AZYL I ARESZT EKSTRADYCYJNY NA LITWIE.....	5
4. POSTĘPOWANIA CYWILNE W SĄDZIE LONDYŃSKIM.....	6
5. SFABRYKOWANIE SPRAWY PRZECIWKO ABLYAZOVOWI I SHALABAYEVOWI NA UKRAINIE.....	7
6. PRZEŚLADOWANIE KREWNYCH JAKO SPOSÓB ZEMSTY NA OPONENCIE POLITYCZNYM.....	8
7. WNIOSKI I REKOMENDACJE.....	9

1. WSTĘP

Syrym Shalabayev, krewny kazachstańskiego opozycyjnego polityka Mukhtara Ablyazova zwraca się do Litwy z wnioskiem o udzielenie mu azylu politycznego i jego ochronę przed ekstradycją. Przeciwno niemu toczy się w Kazachstanie i na Ukrainie postępowanie karne w ramach sprawy Ablyazova, które jest uznane za społeczność międzynarodową za umotywowane politycznie. Upublicznione w Europie dokumenty potwierdziły, że w sprawie Ablyazova i Shalabayeva Kazachstan przygotowywał dla ukraińskiego śledztwa teksty aktów oskarżenia; pytania na przesłuchania; dawał wskazówki, wobec kogo wydawać międzynarodowe listy gończe, jakie „wyniki” uzyskać na przesłuchaniach. Władze Kazachstanu poprzez inwigilację rodziców dowiedzieli się o miejscu pobytu Syryma Shalabayeva i od razu po tym wszczęły postępowanie karne.

Dla Kazachstanu prześladowanie rodziny jest sposobem zemsty na opozycjoniście Ablyazovie. Dwa lata temu kazachstańskie władze poprzez dezinformację doprowadziły do nielegalnej deportacji żony i 6-letniej córki Ablyazova z Włoch do Kazachstanu. I tylko dzięki wytrwałości ONZ, Parlamentu Europejskiego i organizacji walczących na rzecz praw człowieka jego rodzina wróciła do Europy. Teraz Kazachstan stara się doprowadzić do ekstradycji Syryma Shalabayeva, przedstawiając Litwie te same informacje, którymi wprowadził w błąd Włochy dwa lata temu.

Wielka Brytania i Czechy odmówiły Ukrainie ekstradycji dwóch osób, wobec których jest wszczęte to samo postępowanie karne, co wobec Shalabayeva. Ponadto, Hiszpania, Włochy, Wielka Brytania, Polska, Austria, Szwajcaria, Belgia, USA i Litwa udzieliły azylu lub objęły ochroną międzynarodową kolegów i krewnych Ablyazova, a także odmówiono ich ekstradycji do Kazachstanu, Rosji lub Ukrainy.

Obywatel Kazachstanu **Syrym Shalabayev** jest bratem **Almy Shalabayeviej**, żony kazachskiego opozycyjnego polityka **Mukhtara Ablyazova**. Ablyazov – to osobisty wróg prezydenta Nazarbajewa. Od 2003 roku Syrym Shalabayev mieszka poza granicami Kazachstanu. Jego żona, Aygul i 18-letnia córka Zhanna są obywatelkami Wielkiej Brytanii. Syrym Shalabayev brał udział w projektach biznesowych Mukhtara Ablyazova poza granicami Kazachstanu i wraz z nim finansował kazachstańską opozycję.

2. KONTEKST POLITYCZNY WYSUNIĘTYCH OSKARŻEŃ O KORUPCJĘ

W 2001 roku były minister energetyki Mukhtar Ablyazov został jednym z założycieli wpływowego ruchu opozycyjnego „**Demokratyczny wybór Kazachstanu**”. Wkrótce pod zarzutem „przekroczenia uprawnień służbowych” został wysłany do więzienia, gdzie został poddany torturom i pobiciom. Pod presją międzynarodowej opinii publicznej, która uznała wyrok za umotywowany politycznie, w 2003 roku Ablyazov został ułaskawiony.

W 2005 roku Ablyazov stanął na czele rady nadzorczej kazachstańskiego Banku BTA, w którym został akcjonariuszem większościowym. **Nadal wspierał on i finansował opozycję, co stało się przyczyną kolejnego konfliktu z Nazarbajevem.** Według słów Ablyazova, nie chciał spełnić żądania przepisania pakietu kontrolnego akcji Banku BTA na przedstawicieli prezydenta.

Później, w **2009 roku** Bank BTA został przymusowo znacjonalizowany. Ablyazowowi i jego współpracownikom zostały przedstawione zarzuty przestępstw finansowych. Ablyazov opuścił terytorium Kazachstanu. Na wniosek Kazachstanu, który nie ma podpisanych umów o ekstradycji z większością krajów europejskich, Rosja i Ukraina również wszczęły postępowanie karne w stosunku do Ablyazova i jego współpracowników.

Przed rozpoczęciem konfliktu pomiędzy Nazarbajevem i Ablyazovem organy państwowe **nie wspominały** o żadnych naruszeniach ze strony banku. W 2006 i 2007 roku Bank BTA został uznany za najlepszy bank w Azji Środkowej według międzynarodowego magazynu Euromoney, zaś w 2008 roku zajął **173 miejsce na liście najlepszych banków na świecie** (według magazynu biznesowego The Banker).

W styczniu 2009 roku międzynarodowy magazyn Global Finance przyznał Bankowi BTA tytuł "Najlepszy bank w dziedzinie finansowania obrotu handlowego w Kazachstanie – 2009". Wymuszona zmiana właściciela w wyniku nacjonalizacji stała się podstawą dla zagranicznych wierzycieli do żądania wcześniejszej spłaty wszystkich zobowiązań międzynarodowych banku, co doprowadziło do jego faktycznego bankructwa [1], [2].

Kazachstan uważa, że Syrym Shalabayev w zмовie z Mukhtarem Ablyazovem spowodował straty BTA Banku na kwotę ponad 489 mln dolarów. Ukraina oskarża Shalabayeva o defraudację środków na kwotę 7 mln USD. Od 24.04.2012 jest on poszukiwany przez Interpol na wniosek Ukrainy [3], [4].

3. WNIOSEK O AZYL I ARESZT EKSTRADYCYJNY NA LITWIE

W **maju 2015** roku Syrym Shalabayev wraz z rodziną przeniósł się na Litwę w związku ze złym stanem zdrowia wujka Ablyazova – Kuanysza Nurgazina. W dniu 02.12.2014 Litwa udzieliła Nurgazinowi azylu i prawa do długoterminowego pobytu. Żona i córka Shalabayeva również mieszkają legalnie w Wilnie.

Shalabayev wiedział o groźbie wszczęcia przeciwko niemu postępowania karnego w Kazachstanie. W dniu 18.05.2015 r. poprosił o azyl polityczny na Litwie. **W dniu 21.05.2015 r. Litwa wydała Syrymowi Shalabayevowi kartę pobytu cudzoziemca i zapewniła mu tymczasową ochronę na okres rozpatrzenia wniosku o azyl.**

W dniu **17.07.2015** r. będący w podeszłym wieku ojciec i matka Shalabayeva wyjechali z Kazachstanu, aby zobaczyć swoich bliskich. Odwiedzili Polskę i Włochy, po czym przybyli do Wilna, gdzie zatrzymali się w wynajętym mieszkaniu żony i córki Shalabayeva. Sam Shalabayev mieszka w obozie dla uchodźców, w którym warunki dopuszczają krótkoterminowe przepustki.

W dniu **28.07.2015** r. Shalabayev wraz z rodzicami przebywał w wynajętym mieszkaniu żony. W ten dzień kazachstańska prokuratura zwróciła się do litewskich kolegów z wnioskiem o aresztowanie Shalabayeva. Co więcej, Kazachstan wskazał adres mieszkania, w którym może znajdować się Shalabayev. Na wniosek Kazachstanu, **litewska policja przeprowadziła przeszukanie w mieszkaniu i zatrzymała Shalabayeva.** Został aresztowany na 3 miesiące, do czasu, gdy sąd zacznie rozpatrywać żądania Ukrainy i Kazachstanu dotyczące jego ekstradycji. Dokumenty z tych krajów już wpłynęły, ale jeszcze nie zostały przetłumaczone.

Warto zauważyć, że status podejrzanego w Kazachstanie Shalabayev otrzymał w dniu **22.07.2015 – po upływie 6 lat od wszczęcia postępowania karnego przeciwko Ablyazovowi.** Shalabayev jest oskarżony o defraudację powierzonego mienia, legalizację środków pieniężnych, kierowanie zorganizowaną grupą przestępczą i sfałszowanie paszportu [5]. W dniu 22.07.2015 r. Kazachstan rozesłał za nim list gończy Interpolu [6], a dwa dni później sąd Almaty wydał postanowienie o jego zaocznym aresztowaniu.

Istnieją podstawy, by sądzić, że **kazachstańskie władze szybko wszczęły śledztwo przeciwko Shalabayevowi, zaraz po tym, gdy dowiedziały się o miejscu jego pobytu.** Kazachstańskie służby specjalne mogły znaleźć Shalabayeva poprzez śledzenie jego rodziców, którzy przybyli na Litwę.

Warto zauważyć, że w postanowieniu sądu almatyńskiego z dnia 24.07.2015 r. wskazano, że *"w wyniku działań przestępczych S.B. Shalabayeva i innych członków zorganizowanej grupy przestępczej, Bank BTA poniósł stratę na kwotę 174 999 911 dolarów"*. A już trzy tygodnie później, w dniu 17.08.2015r., Kazachstan poinformował władze litewskie, że Shalabayev wyrządził szkody Bankowi BTA *"na łączną kwotę 489 399 911 dolarów"*. W ten sposób, **w ciągu kilku dni Kazachstan „podniósł” kwotę straty o 300 mln dolarów.**

4. POSTĘPOWANIA CYWILNE W SĄDZIE LONDYŃSKIM

W swoich dokumentach dla Litwy w sprawie Shalabayeva kazachstańska prokuratura wielokrotnie powołuje się na postanowienie sądu londyńskiego w sprawie z powództwa Banku BTA. Kazachstan twierdzi, że sąd londyński wykazał fakt oszustwa Ablyazova i Shalabayeva, a także faktycznie udowodnił ich winę. Należy jednak wziąć pod uwagę, że **w Wielkiej Brytanii odbyły się tylko procesy cywilne, a nie karne**. Postanowienia w sprawach cywilnych zostały przyjęte automatycznie, **bez przeprowadzenia postępowania sądowego i bez uwzględnienia argumentów obrony**.

W **2011** roku Ablyazov otrzymał polityczny w Wielkiej Brytanii. Brytyjscy policjanci ostrzegli go przed zagrożeniem morderstwa lub porwania go z powodów politycznych, oświadczając, że nie mogą zapewnić mu dodatkowej ochrony. Tymczasem Bank BTA wszczął przeciwko Mukhtarowi Ablyazovowi postępowanie cywilne w sądzie londyńskim z kwotą roszczenia wynoszącą około 4,5 mld dolarów. Ablyazov wielokrotnie oświadczał, że **znacjonalizowany Bank BTA nie jest samodzielnym podmiotem, lecz wykonuje wolę polityczną władz kazachstańskich**. Niedawno opublikowane w mediach dowody jeszcze raz to potwierdziły.

W liście z dnia 16.08.2013 r. jeden z kierowników państwowego FNB "Samruk-Kazyna" Almat Zhamiyev daje wskazówki dyrektorowi zarządzającemu Banku BTA Pawłowi Prosyankinowi dotyczące przygotowania dokumentu, w celu uzgodnienia z rządem kazachstańskim działań związanych z roszczeniami w Wielkiej Brytanii.

Przedstawiciel Banku BTA Pavel Prosyankin ostrzegł przedstawiciela rządu co do tego, że w Wielkiej Brytanii bank uznaje się za niezależny od władz Kazachstanu: **„Przygotowanie takiego dokumentu postawi pod znakiem zapytania możliwość wszczęcia postępowania karnego przeciwko Ablyazovowi w Wielkiej Brytanii, ponieważ wbrew oficjalnemu stanowisku Banku, będzie oczywiste, że pociągnięcie Ablyazova do odpowiedzialności karnej, a także praca w zakresie ekstradycji, jest skoordynowaną pracą Banku i państwa Kazachstanu. Czyli to będzie faktycznym dowodem stanowiska Ablyazova dotyczącego tego, że Bank jest narzędziem państwa w ściganiu Ablyazova”** [7].

Lobbystom Banku BTA i wynajętej przez Kazachstan firmie Hogan Lovells udało się opóźnić ponad pół roku uzyskanie przez Ablyazova azylu politycznego w Wielkiej Brytanii. Za ten czas sąd londyński wydał postanowienie o braku politycznej motywacji w sprawach cywilnych Banku BTA.

W dniu 16.02.2012 r. sędzia Nigel Teare oskarżył Ablyazova o "brak szacunku dla sądu", w wyniku czego Ablyazov został skazany na 22 miesiące aresztu. Ablyazova nie było w sądzie podczas odczytania postanowienia. W dniu **29.02.2012r.**, na wniosek Banku BTA sędzia Teare dał Ablyazovowi warunek poddania się aresztowi i odtajnienia stanu swojego majątku. **Niezastosowanie się do obu tych wymagań, według warunkowego nakazu, doprowadziło do pozbawienia Ablyazova prawa do obrony w sprawach cywilnych.**

Opozycjonista nalegał, że ujawnienie aktywów spowoduje prześladowania jego współpracowników przez prezydenta Nazarbayeva. Również **Ablyazov obawiał się, że mógłby zostać zabity w więzieniu na rozkaz prezydenta Nazarbayeva**. Mając na uwadze tragiczny przykład Aleksandra Litvinienki, Ablyazov opuścił terytorium Wielkiej Brytanii. Niedawne zabójstwo przeciwnika Nazarbayeva, Rakhata Aliyeva w austriackim więzieniu potwierdziło, że obawy Ablyazova były słuszne. [8]

Po tym, jak Ablyazov opuścił Wielką Brytanię, **BTA Bank mógł ubiegać się o wydanie wobec Ablyazova postanowień sądowych bez przeprowadzenia postępowań w odniesieniu do meritum sprawy**. W listopadzie 2012 r. brytyjski sąd zobowiązał Ablyazova do zapłaty na rzecz Banku BTA 2,1 mld dolarów. Był to wyrok zaoczny:, tj. taki, gdy decyzja zostaje podjęta automatycznie, bez przeprowadzenia postępowania sądowego, ponieważ pozwanego pozbawiono prawa do obrony. Kolejne postanowienie w sprawie cywilnej, zasądzące od Ablyazova zapłatę 400 mln dolarów, również zostało wydane bez przeprowadzenia postępowania i, podobnie, bez uwzględnienia argumentów obrony.

Syrym Shalabayev został również oskarżony o obrazę sądu za niezastotowanie się do sądowego nakazu ujawnienia swoich aktywów i został skazany na 18 miesięcy aresztu. Nie był on obecny w Anglii podczas wydania tych postanowień. Sędzia Briggs wskazał jedynie na **prawdopodobieństwo** popełnienia przez Shalabayeva nielegalnych czynów: „*Można przypuszczać, że prawdopodobnie posiada on informacje, które mają szczególną wartość dla Banku dla ustalenia lokalizacji swojego majątku*”. [9]

Opierając się na argumentach oskarżycieli, w dniu **16.02.2012** r. sędzia Nigel Teare oświadczył, że rzeczywistym właścicielem spółek był nie Shalabayev, lecz Ablyazov. Według sędziego, Shalabayev dokonywał transakcji w imieniu Ablyazova i sporządzał dokumenty z datą wsteczną. [10]

Kazachstańska prokuratura w apelu do władz litewskich twierdzi, że w decyzji sędziego Teara z dnia 19.03.2013 r. jest zaznaczone, że „*S.B. Shalabayev odgrywał kluczową rolę w procederze przestępczym*”. Jednak **w rzeczywistości**, sąd stwierdził, że Shalabayev i Udoenko byli „**mocno zaangażowani**” w spółce Ablyazova, i to wskazuje na fakt, że spółki te są własnością lub są kontrolowane przez Ablyazova. [11]

5. SFABRYKOWANIE SPRAWY PRZECIWKO ABLYAZOVOWI I SHALABAYEVOWI W UKRAINIE

W latach 2014-2015 szerokim echem odbiły się w Europie opublikowane w mediach dokumenty korespondencji. [12] Zostało potwierdzone, że **przedstawiciele Kazachstanu przygotowywali dokumenty dla śledczych ukraińskich i rosyjskich w sprawie Mukhtara Ablyazova i jego współpracowników**. Władze kazachstańskie władze same przesłuchiwały oskarżonych w tej sprawie, groziły im i zmuszali do podpisania zeznań. Śledztwo w sprawie Ablyazova było koordynowane na szczeblu najwyższych urzędników państwowych Kazachstanu, Rosji i Ukrainy.

Kazachstan kierował działaniami ukraińskich organów śledczych poprzez prywatną kancelarię prawną „Ilyashev i Partnerzy”, która oficjalnie reprezentuje interesy kazachstańskiego Banku BTA. Pracownik kancelarii „Ilyashev i Partnerzy”, Arseniy Gersaymiv sporządzał dla śledczego ukraińskiego MSW **Maksima Melnika** teksty zarzutów i formułował pytania na przesłuchania. Śledczy podpisywał i wykorzystywał te dokumenty. Otrzymywał on również wskazówki, wobec których współpracowników Ablyazova wydać międzynarodowy nakaz aresztowania.

W dniu 20.04.2012 r. pracownik kancelarii „Ilyashev i Partnerzy”, Arseniy Gersaymiv zaproponował śledczemu Maksimowi Melnikowi, aby „*dodać do postanowienia w sprawie **Shalabayeva** kwestię Kononko i wysłać je do Anglii. Mogę to wszystko zrobić, jeśli przyśle mi Pan postanowienie w sprawie **Shalabayeva** w formie elektronicznej*”.

W dniu 23.04.2012 r. **Arseniy Gerasymiv wysłał śledczemu dopracowane postanowienie o wszczęciu postępowania karnego w sprawie Syryma Shalabayeva.** W postanowieniu jest mowa o tym, że Mukhtar Ablyazov, Igor Kononko, Syrym Shalabayev i Aleksander Udoenko, "nadużywając stanowiska służbowego", dokonali „kradzież środków kazachstańskiego Banku BTA Banku”. Na następnego dnia śledczy wydali nakaz aresztowania Shalabayeva poprzez Interpol.

W dniu 02.08.2012 r. **ukraiński śledczy Maksim Melnik otrzymał wskazówki od strony kazachstańskiej** (kancelarii „Ilyashev i Partnerzy”) odnośnie przesłuchania obywatela Kazachstanu, Rifata Rizoyeva: „*Przesłuchanie musi wykazać: 1. Wszystkie spółki off-shore zostały utworzone przez Ablyazova – on jest organizatorem; 2. Ablyazov jest rzeczywistym beneficjentem tych spółek; 3. Ludzie Ablyazova kierowali spółkami off-shore (Udoenko, Kononko, Paraskevich, **Shalabayev**, Khazhayev); 4. Spółki off-shore zostały utworzone w celu zagarnięcia pieniędzy z banku; 5. Projekty kosztowały mniej. Podczas ich finansowania pieniądze defraudowano*”.

W dniu 09.04.2014 r. Wysoki Sąd w Londynie odmówił Ukrainie ekstradycji Igora Kononko, który jest oskarżonym w tym samym postępowaniu karnym, co Shalabayev. Sąd wyraził zaniepokojenie faktem, iż ukraiński śledczy Melnik nie stawiał się na posiedzenie: „*W każdym razie, powód, dla którego pan*

Melnik nie został wezwany do złożenia zeznań, można wywnioskować z pakietu e-maili, które pokazują, że przedkładano mu dokumenty do podpisu, a on, jak się wydaje, w ogóle nie brał udziału w podejmowaniu decyzji co do tego, czy ściganie jest legalne i czy należy je wszcząć, lub też jaką formę powinno ono przyjąć...”

W tej samej sprawie karnej, co i Syrym Shalabayev, oskarżona jest także Tatiana Paraskevich. Czechy udzieliły jej schronienia i odmówiły Ukrainie jej ekstradycji.

Przypadki nadużyć, potwierdzone przez opublikowaną korespondencję, zostały szeroko nagłośnione. **Zostały wszczęte postępowania karne przeciwko dwóm ukraińskim śledczym, którzy zajmowali się sprawą Ablyazova.** W dniu 30.07.2014 r. wszczęto sprawę karną przeciwko śledczemu MSW Maksimowi Melnikowi, a w dniu 23.07.2015 r. – przeciwko śledczemu prokuratury w Kijowie, Sergeyowi Khodakowskiemu. Jednak ukraińska prokuratura nie wykazuje zainteresowania szybkim i obiektywnym dochodzeniem w sprawie powyższych przypadków korupcji.

Warto zauważyć, że **Kazachstan i Ukraina wysłały wnioski o ekstradycję Shalabayeva praktycznie w tym samym czasie** (odpowiednio w dniach 17.08.2015 r. i 19.08.2015 r.). Dokładnie tak samo synchronicznie zostały wysłane wnioski o ekstradycję Ablyazova (09.08.2013 r. przez Ukrainę i 15.08.2013 przez Kazachstan). Dlatego w obu przypadkach jest możliwe, że wnioski przygotowała strona kazachstańska.

Ukraina dała gwarancję Litwie, że Shalabayev będzie pociągnięty do odpowiedzialności „wyłącznie za przestępstwo, w związku z którym wystosowano żądanie wydania go”. Taką samą gwarancję dała Francja w sprawie Ablyazova. Jednak na Ukrainie wobec Ablyazova wysunięto zarzuty, które nie zostały wymienione we wniosku o ekstradycję. [13].

6. PRZEŚLADOWANIE KREWNYCH JAKO SPOSÓB ZEMSTY NA OPONENCIE POLITYCZNYM

“W prześladowaniu swoich przeciwników władze w Kazachstanie nie przebijają w środkach. Jeśli ktoś przestąpił drogę prezydentowi Nazarbayevowi, to karę, i to okrutną, ponosi cała rodzina” – zauważa Mark Fejgin, adwokat Mukhtara Ablyazova, a także obrońca ukraińskiej więźniarki politycznej w Rosji Nadiyi Savchenko. [14]

Z powodu aktywnego udziału w kampanii na rzecz obrony swojego męża, Alma Shalabayeva otrzymywała pogrożki od władz kazachstańskich, że postępowanie karne będzie wszczęte przeciwko krewnym opozycjonisty. Inny brat Almy Shalabayeviej – Salim – był nieustannie śledzony w Łotwie, Szwajcarii, Wielkiej Brytanii (o czym on został ostrzeżony przez brytyjską policję).

Wraz z dokumentami dotyczącymi Syryma Shalabayeva, Kazachstan wysłał władzom litewskim informację, że Alma Shalabayeva ma rzekomo fałszywy paszport obywatela Republiki Środkowoafrykańskiej. **Dwa lata temu władze kazachstańskie na tej podstawie doprowadziły do nielegalnego aresztowania i deportacji do Kazachstanu przez władze Włoch Almy Shalabayeviej i jej 6-letniej córki Alui Ablyazoviej.** Te wydarzenia wywołały międzynarodowy skandal i doprowadziły do kryzysu rządowego we Włoszech. [15]

Na wniosek Kazachstanu Alma Shalabayeva została zatrzymana w nocy z **28/29.05.2013 r.** w przedmieściach Rzymu. Następnego dnia, **30.05.2013 r.** w Kazachstanie wszczęto wobec niej postępowanie karne za sfałszowanie paszportu kazachstańskiego. W dniu **31.05.2013 r.** Alma Shalabayeva wraz z córką zostały deportowane do Kazachstanu. Dzięki interwencji organizacji praw człowieka, ONZ i Parlamentu Europejskiego, w dniu 24.12.2013 r. władze kazachstańskie zezwoliły Almie Shalabayeviej wraz z córką opuścić granice Kazachstanu. [16] Włochy nadały im status uchodźców.

W dniu **20.06.2013 r.** Ministerstwo Sprawiedliwości Republiki Środkowoafrykańskiej oficjalnie potwierdziło, że **Alma Shalabayeva posiada legalny paszport dyplomatyczny nr 06FB04081 na nazwisko**

Almy Ayan. Jednak po roku, w dniu **11.03.2014 r.**, ambasada Kazachstanu poprosiła przedstawiciela MSZ Francji Francois Revardeaux o przesłanie do Repbliki Środkowoafrykańskiej wniosku o unieważnienie e rzekomo nielegalnego paszportu. Wniosek został przekazany w tym samym dniu w imieniu Laurena Fabiusa, i Republika Środkowoafrykańska ponownie potwierdziła legalność paszportu. [17]

W ten sposób, po dwóch zapewnieniach Republiki Środkowoafrykańskiej odnośnie legalności paszportu Almy Shalabayevy Kazachstan nie ustał w wysiłkach i przekazuje tę samą nieprawdziwą informację władzom Litwy. Warto zauważyć, że w sprawie Syryma Shalabayeva Kazachstan działa według opracowanego algorytmu: natychmiast po ustaleniu lokalizacji osoby, wszczęto postępowanie karne i wysunięto oskarżenia o sfałszowanie paszportu.

Potwierdzeniem politycznego charakteru sprawy jest to, że Kazachstan zarzucił Ablyazovowi „podżeganie do nienawiści społecznej“, „przygotowanie ataku terrorystycznego“ i „zbrodni przeciwko pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości“. A rosyjskie organy śledcze oświadczają, że środki z legalizacji majątku, „zakupione za skradzione przez M.K. Ablyazova pieniądze“, były wykorzystywane do „zmiany ustroju“ i „destabilizacji sytuacji politycznej“ w Kazachstanie. [18]

Polując na przeciwników politycznych, Kazachstan nadużywa systemów ścigania państw europejskich. Szefowi ochrony Ablyazova, Aleksandrowi Pavlovowi zostały przedstawione zarzuty o terrorizm, co odsunęło w czasie przyznanie mu azylu politycznego w Hiszpanii. W przypadku Syryma Shalabayeva, Kazachstan wysunął oskarżenia o legalizację majątku. Według kodeksu karnego Litwy, jeśli osoba jest oskarżona o legalizację majątku, rozpatrzenie jego wniosku o azyl nie może wstrzymać ewentualnej ekstradycji.

7. WNIOSKI I REKOMENDACJE

Litwa, która udzieliła schronienia wujowi Ablyazova, nie powinna dopuścić do ekstradycji do Kazachstanu jeszcze jednego krewnego opozycjonisty – Syryma Shalabayeva. W Kazachstanie ma miejsce umocnienie reżimu autorytarnego: przeciwnicy polityczni prezydenta Nazarbayeva znajdują się w więzieniu lub na emigracji, niezależne media są zamknięte, działacze są zastraszani, a za wszelką działalność obywatelską może grozić odpowiedzialność karna. [19] Kazachstan ignoruje wielokrotne oświadczenia ONZ i organizacji praw człowieka o systemowym problemie tortur i niesprawiedliwego procesu. [20]

Niedopuszczalna jest również ekstradycja do Ukrainy, gdzie nie są zagwarantowane odpowiednie warunki przetrzymywania w areszcie i ochrona przed torturami. Korupcyjny wymiar sprawiedliwości w stawia silny opór wobec prób przeprowadzenia reform. [21] W Ukrainie Shalabayevowi nie będzie zapewniony uczciwy proces, ponieważ w tej sprawie ukraińskie organy śledcze nie jest niezależne i postępują zgodnie z interesami politycznymi strony kazachstańskiej. W Ukrainie Shalabayev może być przesłuchiwany zgodnie z oczekiwaniami Kazachstanu lub przekazany do Kazachstanu.

Organizacje praw człowieka, około 50 posłów do Parlamentu Europejskiego, członkowie PACE w ciągu ostatnich dwóch lat składały oświadczenia odnośnie kontekstu politycznego sprawy Ablyazova. [22] Dla Kazachstanu Shalabayev stanowi ważne źródło informacji o działalności opozycyjnej Ablyazova. Europejska konwencja o ekstradycji i Konwencja ONZ w sprawie zakazu stosowania tortur zabrania ekstradycji osoby w przypadku politycznego kontekstu zarzutów lub groźby tortur. Fundacja „Otwarty Dialog“ apeluje do władz Republiki Litewskiej o to, by dołączyła do decyzji innych krajów UE w stosunku do współpracowników Mukhtara Ablyazova i dała azyl Syrymowi Shalabayevowi, odmawiając jednocześnie esktradowania go do Ukrainy i Kazachstanu.

Wszystkie osoby zainteresowane poparciem naszych żądań proszone są o wystanie apeli do następujących osób i instytucji:

- Prezydent Republiki Litewskiej Dalia Grybauskaitė - S. Daukanto a. 3, LT-01122 Vilnius; tel.: +370 706 64 154; kanceliarija@president.lt;
- Oskaras Jusys, Dyrektor ds. ONZ, Międzynarodowych Organizacji i Działu HR, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Republiki Litewskiej - J.Tumo-Vaižganto Str. 2, LT-01511 Vilnius; tel.: +370 706 52444, e-mail int.org@urm.lt;
- Ugnė Matulevičienė, Kierownik oddziału ds. Azji Środkowej i Kaukazu Południowego, Ministerstwo Spraw Zagranicznych Republiki Litewskiej - J.Tumo-Vaižganto Str. 2, LT-01511 Vilnius; tel.: +370 706 52444, e-mail: inga.gilyte@urm.lt;
- Jolanta Verbuvienė, Departament ds. Migracji, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej - Šventaragio g. 2, LT-01510 Vilnius; tel.: +370 (5) 219 3400, e-mail: jolanta.verbuviene@vrm.lt;
- Rūta Gerikienė, Główny specjalista Wydziału ds. Spraw Azylu Departamentu Migracji w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych Republiki Litewskiej - Šventaragio g. 2, LT-01510 Vilnius; tel.: +370 5 219 8458, e-mail: ruta.gerikiene@vrm.lt;
- Parlament Republiki Litewskiej: Gedimino ave. 53, Vilnius, Lithuania; tel.: +370 5 2396060; priim@lrs.lt;
- Wysoki Przedstawiciel UE do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa, Federico Mogherini - 1049 Brussels, Rue de la Loi / Wetstraat 200, tel.: +32 2 584 11 11; +32 (0) 2 295 71 69;
- Przewodniczący Komisji Parlamentu Europejskiego Spraw Zagranicznych Elmar Brok - Rue Wiertz 60, 1047 Bruxelles, Belgique, tel.: +32 2 28 49013 (Bruksela), +33 3 881 76902 (Strasburg);
- Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców Antonio Guterres - Case Postale 2500, CH-1211 Genève 2 Dépôt, Suisse, tel.: +41 22 739 8111, faks: +41 22 739 7377. Formularz kontaktowy: http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/contact_hq;
- Sekretarz Generalny Międzynarodowej Organizacji Policji Kryminalnej „Interpol” Jurgen Stock - General Secretariat 200, quai Charles de Gaulle, 69006 Lyon, France. Faks: +33 (0)4 72 44 71 63.

Lista źródeł:

1. Bank BTA / Państwo dokonało wykupu akcji Banku BTA S.A. - <http://bta.kz/ru/press/news/2009/02/02/6/>
2. Portal informacyjno-analityczny „Respublika” / Spłacić dług czy nie spłacić – na jedno wychodzi - <http://respublika-kaz.info/news/finance/2803/>
3. Zarzuty z art. 191, ustęp 5 KK Ukrainy - przejęcie powierzonego majątku poprzez nadużycie stanowiska służbowego w zмовie z grupą osób
4. Interpol / Wniosek Ukrainy o ściganie Syryma Shalabayeva - <http://www.interpol.int/notice/search/wanted/2012-302031>
5. Art. 176, część 3, art. 193, część 3, art. 235, część 1, art. 325, części 2 i 3 Kodeksu Karnego Kazachstanu (w brzmieniu z dnia 16.07.1997 r.).
6. Interpol / Wniosek Kazachstanu o ściganie Syryma Shalabayeva - <http://www.interpol.int/notice/search/wanted/2015-51220>
7. Portal informacyjno-analityczny „Respublika” / Jak Prosyankin postawił kropkę nad i w sprawie Abylazova - <http://www.respublika-kaz.info/news/politics/43423/>
8. W dniu 24.02.2015 r. podano do wiadomości publicznej, że Rakhat Aliyev został znaleziony martwy w więzieniu austriackim Josefstadt w jednoosobowej celi, gdzie został umieszczony na własną prośbę. Sąd austriacki odrzucił oskarżenia Kazachstanu przeciwko Aliyevowi. - <http://en.odfoundation.eu/a/5968,relatives-and-associates-of-rakhat-aliyev-reject-the-suicide-account>
9. W dniu 17.05.2011 r. sędzia Briggs uznał S. Shalabayeva winnym obrazy sądu, a w dniu 27.06.2011 r. zasądził wobec niego 18 miesięcy aresztu - <http://www.bailii.org/cgi-bin/markup.cgi?doc=/ew/cases/EWHC/Ch/2011/B11.html&query=Syrym&method=boolean>
10. Decyzje Wysokiego Sądu (Sądu Gospodarczego) Anglii i Walii / Pomiędzy Bankiem BTA a Mukhtarem Abylazovem - <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2012/237.html#para2>

11. Cytat z postanowienia sądowego: „Pan Udovenko i Pan Shalabayev są tak mocno zaangażowani w spółki Pana Ablyazova, że to wyraźnie wskazuje na fakt, że spółki te są w posiadaniu lub pod kontrolą Pana Ablyazova”. - <http://www.bailii.org/ew/cases/EWHC/Comm/2013/510.html#para2>
12. Źródła, w których zostały opublikowane dokumenty korespondencji: <http://www.trust.ua/news/91613-korrupciya-i-partnery.html>; <http://www.trust.ua/news/92332-korrupciya-i-partnery-chast-2.html>; <http://www.trust.ua/news/93202-korrupciya-i-partnery-chast-3.html>; <https://www.facebook.com/mur.ketebayev/posts/770726609670347?pnref=story>
13. We wniosku o ekstradycję Ukraina oświadczyła, że Ablyazov został oskarżony o „oszustwo” (art. 190, ustęp 4 kodeksu karnego) i „przywłaszczenie cudzego mienia poprzez nadużycie stanowiska służbowego” (art. 191, ustęp 5 Kodeksu Karnego). Jednakże materiały z postępowania karnego zawierają także oskarżenia, których nie ma we wniosku o ekstradycję, a mianowicie „próba popełnienia przestępstwa” (art. 15, ustęp 2 Kodeksu Karnego) i „legalizacja dochodów” (art. 209, ustęp 3 Kodeksu Karnego).
14. Wiadomosci / Skazany na śmierć - <http://wiadomosci.onet.pl/tylko-w-onecie/skazany-na-smierc/xesy8>
15. Kazachstan przekazał Włochom dane na temat miejsca pobytu Ablyazova i jego rodziny. Ponadto Kazachstanu wniósł o deportację Almy Shalabayeyej, twierdząc, że rzekomo posiada sfalszowany paszport Republiki Środkowoafrykańskiej.
16. Oświadczenia ONZ, Amnesty International, HRW w sprawie poparcia Almy Shalabayeyej. - <http://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=13559&LangID=E>; <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2013/07/italian-government-must-ensure-accountability-illegal-expulsion-kazakhstan/>; <https://www.hrw.org/news/2013/07/22/dispatches-italys-extraordinary-rendition-kazakhstan>
17. Mediapart / Comment la dictature kazakhe recrute en France ses soutiens - <http://www.mediapart.fr/journal/international/250415/comment-la-dictature-kazakhe-recrute-en-france-ses-soutiens>
18. Cytat z postanowienia o postawieniu zarzutów uczestnikowi sprawy Aleksandrowi Potkinowi (Belowowi) z dnia 03.09.2015 r.: „A.A. Potkin finansował działalność grupy esktrmistycznej z środków, które otrzymywał z wykorzystania majątku osób prawnych, nabytego w wyniku wyprowadzenia środków pieniężnych Banku BTA (Kazachstan) w okresie od 2006 do 2009 r. w sposób oszukańczy przez zorganizowaną grupę przestępczą, kierowaną przez M.K. Ablyazova”.
19. Open Dialog Foundation / Report: The harassment of civil society in Kazakhstan - <http://en.odfoundation.eu/a/6629,report-the-harassment-of-civil-society-in-kazakhstan>
20. Open Dialog Foundation / Kazakhstan misinformed UN member states during the consideration of the Universal Periodic Review - <http://en.odfoundation.eu/a/5454,kazakhstan-misinformed-un-member-states-during-the-consideration-of-the-universal-periodic-review>
21. Report: France should not allow the deadly rendering of the Kazakh oppositionist - <http://en.odfoundation.eu/a/6460,report-france-should-not-allow-the-deadly-rendering-of-the-kazakh-oppositionist>
22. Open Dialog Foundation / International community calls on France to prevent extradition of opposition politician Mukhtar Ablyazov - <http://en.odfoundation.eu/a/6264,international-community-calls-on-france-to-prevent-extradition-of-opposition-politician-mukhtar-ablyazov>